

PEDAGOGIK O'LCHOVLARNING DIDAKTIK VAZIFALARINI AMALGA OSHIRISH HAMDA TA'LIMNI BAHOLASH MUAMMOSI

Temirov Abror Orifjon o'g'li

Xalqaro Nordik Universiteti magistranti

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar: Kredit-modul tizimi, ko'nikma, malaka, kompetensiya, obyektiv, subyektiv, shkala, ball.

Annotatsiya

Ushbu maqola talabalarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetentsiyalarini baholash jarayonidagi kamchiliklarini ochib bergan. Ko'pgina buyuk olimlarning baholash muammolari bo'yicha qilingan tadqiqotlari davomida duch kelingan qiyinchiliklari o'rganilib, turli xil fikrlari mulohaza etilgan. Yangi joriy etilgan qonunlar va davlat ta'lim standartlari bo'yicha baholash mezonlariga tayangan holda, pedagogik baho shakllari o'rganilganligi ko'rsatilgan.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2024 LWAB.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy va ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi"ga ko'ra mamlakatdagi OTMlar 2030 yilgacha bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tishi rejalashtirilgan¹. O'zbekistondagi oliy ta'lim muassasalarida kredit tizimini joriy etish natijasida turli yo'nalishdagi fanlar bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalarini unifikatsiya (bixillashtirish), baholash bo'yicha esa sub'ektivlikni bartaraf etib, pedogoglarning o'z ustida ishlashi, raqobat muhitini yanada jadallashiga erishiladi. Bu unifikatsiya eng avvalo ta'lim jarayonining uzluksizligiga va har bir keyingi bosqich oldingisiga tayanishiga asoslangandir. Baholash axborot tizimining namoyonidir. Ushbu tizim talabaning bahosini saqlash, qayta tiklash va olish kabi jaryonlarni o'z ichiga oladi. Qo'shimcha ravishda shuni yana ta'kidlab o'tish kerakki, baholash ob'ektiv va adolatli bo'lishi kerak. Ta'lim sohasida ish yuritib kelayotgan barcha o'qituvchilar, professorlar talabalar bilimni baholash bilan bog'liq savollar o'rtasida ko'pincha nizolar kelib chiqadi.

Pedagogikada o'lchashning mohiyatini tushunish uchun domen va konstrukt tushunchalarini ham anglab olishimiz lozim bo'ladi. Baholash – biron-bir domenning (bilim, ko'nikma, malaka va kompetentsiyalar majmuyining) ta'lim oluvchilarda (test topshiruvchilarda) shakllanganlik darajasini o'lchash jarayoni².

Domen – bilim ko'nikma kompetentsiyalar majmuyi bo'lsa, Konstrukt – o'lchanishi lozim bo'lgan xususiyatdir. Ta'lim jarayonida o'quvchi talabada biron-bir domentga tegishli bilim, malaka, kompetentsiyalar qay darajada shakllanganligini bilish uchun, shu domen qaysi bilim, malaka, kompetentsiyalarni o'z ichiga olishini, hamda shu domenga xos qaysi konstruktarni (xususiyatlarni) o'lchash maqsadini aniqlab olish lozimdir.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son bilantasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi", 1-ilovasi, 9-bandi.

² Jalilov K. Baholash nazariyasi asoslari.T.;2020. – 10b.

Kredit-modul tizimining tarkibiy qismlaridan biri bu, talabalarining ta'lim yutuqlarini baholash uchun keng ma'noda ishlatiladigan ball-reyting tizimidir. Talaba tomonidan har bir fanning rivojlanishini nazorat qilish ball-reyting tizimi (BRT), shu jumladan ma'lum muddatli va joriy attestatsiyadan foydalangan holda amalga oshiriladi.

Joriy attestatsiya natijalariga ko'ra talabaga quyidagilar beriladi:

➤ fanlarni o'zlashtirishning murakkabligini tavsiflovchi butun birlikda

(kreditlarlarda) hisobga olinadi;

➤ ushbu fan doirasida talabaning bilimlarni egallash sifatini tavsiflovchi tabaqalashtirilgan baholash.;

Qoniqarsiz baholarni olgandan so'ng, talaba qayta topshirish va joriy attestatsiyasini tavsiflovchi, to'liq birliklar (kreditlar)ga ruxsat berilmaydi, hujjatga ega (kasallik va boshqalar) holatlar bundan mustasnodir³. Oraliq va joriy natijalariga ko'ra fakul'tet talabalarining akademik reytingini tuzadi. Yuqori reytingli talabaga akademik imtiyozlar va afzalliklar olish imkonini beradi (oshirilgan stipendiya, bepul o'qish va boshqalar). Har qanday talaba o'zining akademik bahosi to'g'risida asosli ma'lumotlarni fakul'tet dekani yoki fakul'tet veb-saytidan olishi mumkin. Bir semestr davomida talaba individual o'quv rejasida ko'zda tutilgan barcha guruhlarini (a) o'z ichiga olgan holda 30 k.b. hajmdagi fanlarni o'zlashtirish kerak. Agar talaba bir semestrda 25 tadan ko'p kredit olgan bo'lsa va shu bilan bir vaqtda guruhning barcha fanlarini o'zlashtirgan bo'lsa, u avtomatik ravishda keyingi semestrda o'qishni davom ettirish imkoniga ega bo'ladi. Agar u 25 dan ortiq kredit olgan bo'lsa, lekin shu bilan birga guruhning (a) o'z sonli fanlarni o'zlashtirgan bo'lsa, unda o'qishni davom ettirish masalasi fakul'tet ma'muriyati tomonidan hal qilinadi. Va nihoyat, agar talaba 25 tadan kam kredit olgan bo'lsa, u avtomatik ravishda ushbu kursga qabul qilingan talabalar safidan chiqib ketadi.

Yu.K. Babanskiy "besh balli belgining ijobiy rolini davlat standarti turi sifatida to'g'ri ishlatilgan holda, o'quvchilarning o'quv va kognitiv faoliyati natijalarini ob'ektiv aks ettirish imkonini berishi kerak" deb qayd etadi⁴. Ammo shu bilan birga baholash tizimining kamchiliklari haqida ham gapiradi: "Ko'pincha belgilarni ishlatish talabalarining faqat reproduktiv bilim darajasini aniqlab, ularning xotirasi ishiga asoslanib, har tomonlama rivojlantirishni aks ettirmaydi, dunyo qarash tushunchalari va e'tiqodlarining mavjudligi va chuqurligi, yo'nalishlar qiymati, mustaqillik va faollik, ijodiy qobiliyat, kollektivistik va shaxsni o'rganish jarayonidagi boshqa ijobiy fazilatlar, intellektual ko'nikmalar, amaliy va mustaqil o'qish ta'kidlanadi".

V.V. Davidov, D.B. Elkonin boshchiligidagi olimlar, ball va nazorat turlar tizimidan voz kechib bo'lmasligini ta'kidlab o'tishganlar. Sh.A. Amonashvili, I.S. Yakimanskiy kabi tadqiqotchilar esa, ilm ahliga qarshi nuqtai nazardan yondashganlar va baho o'quvchilar motivatsiyasini ko'chaytiradigan yolg'on omil deb fikr yuritganlar. D.B. Elkonin baholash zarurligi to'g'risida: "Dastlabki boshlang'ich o'quv bosqichida, nazorat va bahoni shakllantirish asosiy vazifadir. Aytishimiz mumkinki, agar ushbu davrda o'quvchilar nazorat va baholash harakatlarini to'liq batamomila o'zlashtirsalar, keyingi bosqich ta'limini shakllantirish hech qanday qiyinchiliksiz amalga oshiriladi"⁵.

V.V. Davidov qayd etadiki: "Monitoring va baholash harakatlarini amalga oshirishda ta'lim oluvchilarning o'z harakatlari tarkibiga e'tibor berishi, ularning oldiga qo'yilgan vazifaga muvofiqligi nuqtai nazaridandir. O'quvchilarning o'z harakatlariga (yoki fikr yurgizish) bunday munosabati

³ Достовалова Е.В., Савельева О.А., Смолянинова О.Г. Организация учебного процесса бакалавров/магистров педагогике в модульной кредитно-рейтинговой системе обучения. – С.: 2009. – С.90-92.

⁴ Бабанский, Ю.К., Слостенин, В.А., Сорокин, Н.А. и др. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических институтов. – М.: Просвещение, 1988. – С. 457-458.

⁵ Эльконин, Д.Б. Психология обучения младшего школьника. Избранные психологические труды / Д.Б. Эльконин. – М.: Знание, 1989. – С.250-251.

ularning tuzulishi va o'zgarishi tug'riligining muhim sharti bo'lib xizmat qiladi"⁶.

Shuni ta'kidlash joizki, talabalarining o'quv jarayonidagi muvaffaqiyatlarini baholash uchun ushbu modulli reyting tizimining quyidagi afzalliklari mavjud bo'lib, tizimda "a'lochi", "ikkichi" talabalar yo'q, ammo o'quv natijalariga ko'ra birinchi, ikkinchi, o'ninchi darajali talabalar mavjud; talabalarining o'zlari o'zlarining ballarini aniqlab o'quv natijalarini baholashlari mumkin; ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlarini kuzatib borish mumkin; o'quv dasturini targ'ib qilishning individual to'liqlinini paydo qilib; bu tizim bilimlarni o'zlashtirishning parchalanishini yo'q qiladi va talabalarni kursda muntazam ishlashga o'rgatadi.

Pedagogik o'lchovlarni rivojlantirish ilmiy tadqiqot bo'limining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- bilimlarni baholash bo'yicha pedagogik o'lchov vositalarini rivojlantirish borasida ilmiy-metodik tadqiqotlar olib borish va uning natijalari asosida pedagogik o'lchov vositalarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish;
- pedagogik o'lchovlar vositalarini ishlab chiqish va ekspertizadan o'tkazish talablari bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar ishlab chiqish;
- pedagogik o'lchovlar vositalarini takomillashtirish bo'yicha mutaxassislar uchun o'quv seminarlarini tashkil etish;
- ilmiy-metodik tadqiqotlar uchun pedagogik o'lchovlar vositalarini ishlab chiqish, aprobatsiyadan o'tkazish va aprobatsiya natijalari bo'yicha test topshiriqlarini statistik tahlilini amalga oshirish;
- tahlil natijalariga ko'ra test topshiriqlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish;
- testologiya va pedagogik o'lchovlar sohasi bo'yicha ilmiy, amaliy, o'quv va boshqa materiallarni ekspertizadan o'tkazish;
- testologiya va pedagogik o'lchovlar masalalari bo'yicha konferentsiya, seminar-trening, ko'rgazma va boshqa tadbirlarni tashkil etish va o'tkazish;
- testologiya va pedagogik o'lchovlar masalalari bo'yicha muntazam ravishda xulosa, hisobot, tahliliy ma'lumotnomalar tayyorlash hamda ularni Ilmiy markaz rahbariyatiga kiritish;
- testologiya va pedagogik o'lchovlar bilan bog'liq fundamental va amaliy ilmiy-tadqiqotlar, sinov-tajriba, ilmiy-uslubiy va loyihaviy ishlarni tashkil etish va o'tkazish hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son bilantasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi", 1-ildovasi, 9-bandi.
2. Jalilov K. Baholash nazariyasi asoslari. T.; 2020. – 10b.
3. Бабанский, Ю.К., Слостенин, В.А., Сорокин, Н.А. и др. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических институтов. – М.: Просвещение, 1988. – С. 457-458.
4. Эльконин, Д.Б. Психология обучения младшего школьника. Избранные психологические труды / Д.Б. Эльконин. – М.; Знание, 1989. – С.250-251.
5. Давыдов, В.В. Теория развивающего обучения. – М.: ИНТОР, 1996. – С.163

⁶ Давыдов, В.В. Теория развивающего обучения. – М.: ИНТОР, 1996. – С.163